

Lutkovno gledališče
Maribor

Po ljudskih motivih

ZLATOLASKA IN TRIJE MEDVEDI

Gradivo pripravila **Tanja Lužar**

PREDLOGI ZA PRIPRAVO NA OGLED PREDSTAVE

Zlatolaska in trije medvedi, na ljudskih motivih temelječa zgodba, je nastala v 19. stoletju, poznajo pa jo vse generacije otrok.

Zlatolaska v naši uprizoritvi je radovedna deklica; z odprtimi očmi občuduje svet, ki jo obdaja. Sončno jutro zazna v vsej njegovi lepoti in polnosti: opazi oblake, občuduje metulje in cvetje ... pa tudi poskočni zajček ne uide njenemu pogledu. Steče za njim, vendar se ji ne pusti ujeti. Zlatolaska ga vneto išče v grmovju, za drevesi ... Igra jo tako prevzame, da se nenadoma znajde globoko v gozdu. Izgubljena tava med drevjem in namesto potke, ki bi jo vodila domov, ugleda hišo na jasi. Vstopi, saj ne ve, da v njej prebivajo medvedi. V hiši je vsega po troje: tri sklede kaše, trije stoli, tri postelje ... različnih velikosti. Zlatolaska poišče pravšen stolček, skledo in posteljo zase. Poje kašo iz najmanjše sklede, pomotoma polomi najmanjši stol, nato pa mirno zaspi v najmanjši postelji. Medvedi jo seveda najdejo in ... varno pospremijo do doma.

Na prvi pogled preprosta zgodba otrokom ponudi spoznavanje razmerij in velikosti, hkrati pa ponudi številna vprašanja o smeli radovednosti in o mejah poseganja v intimni prostor drugih.

RAZVOJ ZGODBE

Izvor pravljice sega na Škotsko v 19. stoletje in od takrat so – tako zgodba kot liki – doživeli številne preobrazbe, njene različice pa so zapisali številni avtorji.

Na začetku ni bila deklica, niti ni imela zlatih las. Najbrž sploh ni bila človeško bitje. V eni prvih verzij je bila lisica tista, ki je vdrla v medvedji brlog. Medvedi so jo zasačili in ...; v eni izmed različic so jo pojedli, v drugi vrgli skozi okno.

Kasneje je lisico zamenjala starka srebrnih las. Tudi ona je nepovabljena vstopila v medvedjo hišo, polomila stol, pojedla nekaj hrane in zaspala v medvedji postelji. Ko so jo medvedi zasačili, so jo strogo kaznovali.

Robert Southey, britanski pisatelj in pesnik, je leta 1849 zgodbo prvič objavil v natisnjeni obliki. Uvedel pa je tudi pomembno spremembo: starka v njegovi različici skoči skozi okno in pobegne, njena usoda pa ostane neznan.

Leta 1849 je angleški pisatelj Joseph Cundall uvedel spremembo, ki je nadalje opazno vplivala na razvoj zgodbe. Starko je spremenil v deklico s srebrnimi lasmi. Izbira srebrnih las se zdi razumna, saj se je starka s sivimi/srebrnimi lasmi preobrazila v deklico.

Za to potezo se je odločil, ker je menil, da je že vse preveč pravljic in pripovedk z odraslimi oziroma starejšimi ženskami z negativnimi lastnostmi.

Do tega trenutka je bila starka, in še prej lisica, negativen lik, vsiljivka, ki je nepovabljena vstopila v domovanje medvedov. Osrednji lik Cunallove različice zgodbe tako postane poreden otrok, ki nikoli ne uboga in se mora na koncu soočiti s posledicami. Pred jeznimi medvedi je deklica prisiljena pobegniti skozi okno.

Deklica je dobila zlate lase v različici iz leta 1868; počasi se je njen karakter iz porednega otroka spremenil v prijaznega, hkrati pa se je razvilo tudi razmerje med medvedi. Sprva so bili zgolj skupina treh medvedov, nato pa so postali medvedja družina (oče medved, mama medvedka in medvedek), kar je dalo zgodbi nove razsežnosti.

Več o razvoju zgodbe in o pripadajočih ilustracijah lahko preberete na povezavi: www.owlcation.com/humanities/goldilocks-and-three-bears.

PRAVLJICA?

Zgodba nima vseh značilnosti pravljice. Nima izrazito srečnega konca, niti se ne razreši noben konflikt. Ko se Zlatolaska končno vrne domov in staršema pove, kaj se ji je zgodilo, ne verjameta njeni pripovedi. Oštejeta jo, da ni lepo lagati in obljubiti jima mora, da se brez njunega dovoljenja ne bo več oddaljevala od doma.

VODILA ZA OBRAVNAVO PO OGLEDU

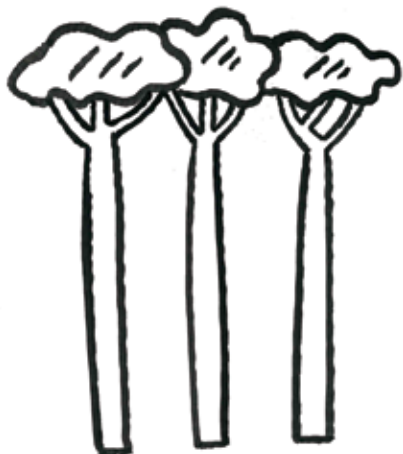
LUTKE V UPRIZORITVI

Predstava *Zlatolaska in trije medvedi* je zagotovo posebna zato, ker so v njej uporabljene številne lutkovne tehnologije.

Zlatolaska in Zajec nastopita kot javajki (tradicionalna indonezijska lutka, ki se od lutke na palici razlikuje po tem, da sta roki oziroma okončini lika na dveh dolgih vodilih), Zlatolaska pa nastopi tudi kot senčna in namizna lutka. Lutkovna tehnologija ima dramaturški lok, saj poudarja atmosfero posameznega prizora. Zlatolaskino veselje in ples sta upodobljena z lutkami na palicah (cvetlice, ptice, metulji), medtem ko sta Zajec in Zlatolaska v tem prizoru javajki, saj jima ta tehnologija omogoča gibanje (lovljenje, skrivanje in ples).

Zlatolaskino tavanje skozi gozd je upodobljeno kot senčno gledališče, prav tako se senčno gledališče pojavi v prizoru, ko medvedja družina Zlatolasko pospremi domov. V prizoru pri medvedih doma so uporabljene namizne lutke.

Lutke so lesene in niso pobarvane. Nastopajo v naravni barvi lesa, poudarjeni so zgolj posamezni elementi.

ODRAŠČANJE

V zgodbi zasledimo tudi poudarek na problemih otrokovega odraščanja. Zlatolaska je zelo radovedna, zato se izgubi. Brez pomisleka vstopi v medvedjo hišo, s čimer se spravi v veliko nevarnost, saj bi se lahko ta pustolovščina tudi slabo končala. Zlatolaskino tavanje po gozdu pravzaprav simbolizira njeno odraščanje in iskanje lastne

identitete. V pravljicah izgubljenost v gozdu ne pomeni, da bi nas nekdo našel, pač pa, da bi mi našli sami sebe.

Spogledovanje otroka s svetom odraslih oziroma z željo po odraslosti simbolizira tudi kukanje skozi ključavnico ali okno. Takšno kukanje predstavlja otrokovo željo, da bi odkril svet odraslih.

ODNOSI MED LJUDMI IN DIVJIMI ŽIVALMI

Medvedi v tej zgodbi so prijazni. Vedeti moramo, da gre za zgodbo, kjer je vse mogoče. Namen zgodbe nikakor ni spodbujanje otrok k druženju z resničnimi medvedi. V zgodbi medvedi Zlatolasko varno pospremijo do doma, kar simbolizira mejo med živalskim in človeškim svetom. In če problem aktualiziramo, seveda ne moremo mimo dejstva, da je Zlatolaska tista, ki vstopi v njihov bivalni prostor, v njihovo intimo. Kar nas spomni na trenutni problem približevanja divjih živali naseljem. Toda: se res živali približujejo ljudem? Ali nismo vendarle ljudje tisti, ki nezadržno rinemo v njihov prostor in jim ga z gradnjo naselij vse bolj ožimo?

Seveda pa meje o poseganju v prostor drugih obstajajo tudi med ljudmi. Vsiljivost, kot imenujemo značilnost, pri kateri ne spoštujemo zasebnosti drugega, velja za zelo neprijetno lastnost.

ŠTEVILO TRI

V zgodbi o Zlatolaski nosi velik pomen število tri. V hiši so trije stoli, tri skodelice, tri postelje. In ko Zlatolaska brska po hiši in išče predmete, ki bi ji ustrezali, je vsako njeno spoznanje trojno: kaša je prevroča, premrzla in ravno prava. Stol je previsok, prevelik in ravno pravšen. Postelja je pretrda, premehka in ravno prava.

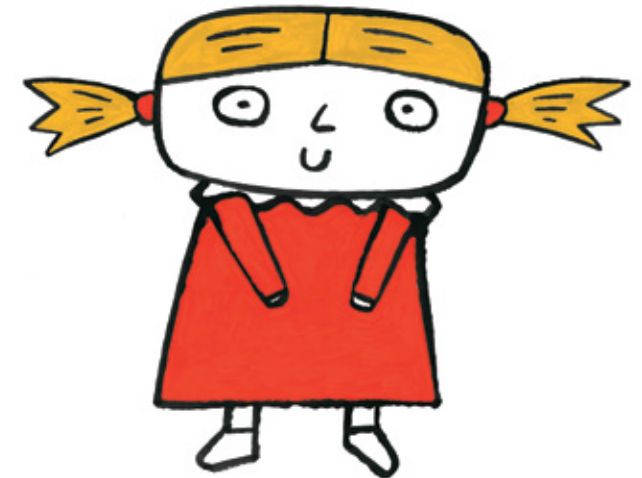
Hkrati pa ta trojnost simbolizira Zlatolaskino iskanje lastne identitete; na koncu zmeraj najde reč, ki ji ustreza: po velikosti ali s kakšno drugo lastnostjo.

Število tri je imelo skozi zgodovino v skoraj vseh kulturah velik pomen. Pogosto simbolizira popolnost. Če število dve predstavlja par in nasprotje, je število tri uravnoteženost. Če povežemo dve točki, dobimo zgolj črto, če povežemo tri, nastane lik. S številko tri lahko delimo celote, na primer prostor (na levi, na desni, na sredini) ali čas (preteklost, sedanjost, prihodnost) ... S številom tri lahko stopnjujemo (veliko, večje, največje) ...

RADOVEDNOST

Pregovor pravi, da *radovednost ni lepa čednost*. Zlatolaska je radovedna. Z zanimanjem opazuje svet okoli sebe in zato opazi mnogo reči. Tudi zajčka, ki jo, seveda nevede, zapelje, in Zlatolaska se izgubi. Ko najde hišo v gozdu, jo radovednost premaga in vstopi. Drugi pregovor trdi, *da je radovednost ubila mačko*. To pomeni, da če smo preveč radovedni, nas to lahko pelje v težave. Toda pogosto je radovednost tudi koristna, saj se z njeno pomočjo lahko naučimo marsičesa.

Albert Einstein, slavni nemški fizik in matematik, je nekoč dejal: »*Nimam posebnih talentov. Jaz sem samo strastno radoveden.*«

O EKIPU USTVARJALCEV

SILVAN OMERZU

REŽISER IN AVTOR LIKOVNE PODOBE

Silvan Omerzu je režiser, slikar in lutkovni umetnik, rojen leta 1955 v Brestanici. Po študiju na Pedagoški akademiji v Ljubljani se je zaposlil v Lutkovnem gledališču Ljubljana. Leta 1983 je v Pragi končal specializacijo iz lutkovne scenografije in oblikovanja lutk. Po vrnitvi v Ljubljano je svojo avtorsko poetiko, namenjeno odraslemu občinstvu, najizraziteje uresničeval v Gledališču Konj, ki ga je ustanovil skupaj z režiserjem Janom Zakonjškom. Leta 1993 je postal svobodni umetnik, še vedno pa je sam ali v okviru Gledališča Konj sodeloval z Lutkovnim gledališčem Ljubljana, Lutkovnim gledališčem Maribor, z Gledališčem Glej, Cankarjevim domom in Slovenskim mladinskim gledališčem.

Med letoma 1994 in 1996 je redno sodeloval z osrednjim lutkovnim gledališčem Minor v Pragi. Poučeval je na Gledališki in lutkovni šoli v Ljubljani ter likovno urejal revijo *Lutka*, ukvarjati se je začel s slikarstvom, grafiko, risbo, ilustracijo, keramiko in oblikovanjem plakatov ter eksperimentirati z materiali, kot so les, predivo, kovine ...

Redno sodeluje z Lutkovnim gledališčem v Ljubljani, kjer je na oder postavil številne odmevne uprizoritve, med najodmevnejše zadnjih let sodi *Ostržek* (2015), za katero je ustvaril likovno podobo, scenografijo in kostumografijo, izdelal je lutke ter predstavo tudi zrežiral. Uprizoritev je leta 2015 na 8. Bienalu lutkovnih ustvarjalcev Slovenije dobila nagradi za animacijo in za avtorsko glasbo.

V Lutkovnem gledališču Maribor je prav tako pustil pečat z izjemnimi in likovno dovršenimi uprizoritvami: *Salto mortale* (2012), *Zlata ptica* (2014), *Sanje o zvezdi* (2016).

Režiral je tudi v Slovenskem mladinskem gledališču in Gledališču Glej, sodeloval pa je tudi pri mnogih zunajinstitucionalnih projektih.

Ukvarja se tudi s knjižno ilustracijo. Med letoma 1994 in 2013 je ilustriral 17 knjig za različne založbe, hkrati pa je tudi stalni sodelavec revij *Cicido* in

Ciciban.

Za svoje delo je prejel petnajst mednarodnih in dvanajst nagrad v Sloveniji, med njimi nagrado Prešernovega sklada.

Z Lutkovnim gledališčem Maribor je nazadnje sodeloval v sezoni 2017/2018, ko je v prostor Minoritske cerkve postavil poetično uprizoritev *Besede iz hiše Karlstein*, ki je bila leta 2019 nagrajena na 10. Bienalu lutkovnih ustvarjalcev Slovenije.

VASKO ATANASOVSKI

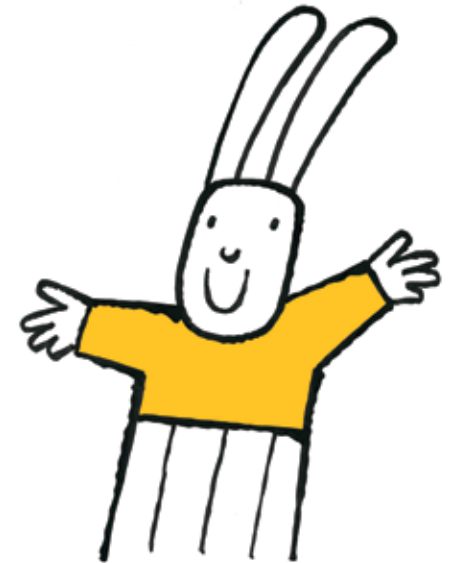
AVTOR GLASBE

Saksofonist in flvtist Vasko Atanasovski je eden najbolj priznanih slovenskih glasbenikov in skladateljev, cenjen zaradi svoje vsestranskosti in izrazite kreativnosti.

Odlikuje ga prepletanje glasbenih žanrov in mojstrski pristop do vseh glasbenih stilov. Doslej je izdal trinajst albumov, ki so doživeli izjemen uspeh tako pri poslušalcih kot pri strokovni javnosti in kritikih, doma in v tujini.

Atanasovski je redni gost na številnih evropskih festivalih, nastopil pa je tudi v Indiji, na Kitajskem, v Latinski Ameriki in v New Yorku, njegova avtorska glasba pa je pogosto uporabljena v različnih dramskih, plesnih in lutkovnih predstavah.

Uprizoritev *Zlatolaska in trije medvedi* je njegovo četrto sodelovanje z Lutkovnim gledališčem Maribor, doslej je ustvaril glasbo za predstave *Mali*

modri in mali rumeni (2015), *Pobalinska pujsa* (2016) in *Kako zorijo ježevci* (2018).

GREGOR PRAH

IGRALEC

Gregor Prah se je z gledališčem začel ukvarjati v srednji šoli, ko je obiskoval gledališko šolo Prvi oder. Ob tem se je ukvarjal tudi z uličnimi in gibalnimi performansi. Po končani gimnaziji se je vpisal na AGRFT, kjer je magistriral. V času študija je sodeloval z Mestnim gledališčem ljubljanskim, Mini teatrom, SNG Dramo Ljubljana ... in ob tem delal s priznanimi režiserji (Janusz Kica, Ivica Buljan, Vito Taufer, Žiga Divjak ...). Nastopil je tudi v uprizoritvi *Človek, ki je gledal svet* v režiji Žige Divjaka (Slovensko mladinsko gledališče). Igralski kolektiv uprizoritve je na festivalu Borštnikovo srečanje 2017 prejel nagrado za igro.

Kot gost redno sodeluje z Lutkovnim gledališčem Maribor, saj ob predstavi *Zlatolaska in trije medvedi* nastopa tudi v uprizoritvah *Možiček žebliček* in *Netopir Kazimir*.

